

Menekülés a börtönbe

— A MIHÁLYFI IMRE SOROZAT ELÉ —

Tévékritikustól talán meglepő a most következő vallomás. 1962-ig úgy éreztem: méltatlan dolog odahaza tévékészüléket tartani. Legálábbis az olyan embernek, aki ad valamit műveltségére, a művészetekben való jártasságára. Meg voltam győződve róla, hogy azon a könyvtábla nagyságú üveglapon — amit vendéglátóim képernyőnek neveznek — neveltséges törpék sűrögnek, forognak majd; s meg nem állom nevetés nélkül, ha ezek az apróságok hatalmas emberi hangon szólalnak meg.

A tévé tehát számomra előben neveltséges volt. Mint egy törpe, aki Saljapin hangján akar énekelni. Arra a gondolatra pedig, hogy ezen a zsebkező méretű üveglapon komoly dráákat fognak előadni és szeretett színészeink ólomkatona méretben lesznek láthatóak — valóságos rémület töltött el. A televízió tette számomra világossá — amit különben azelőtt is sejtettem —, hogy művészeti kérdésekben semmit nem szabad előre elhatározni. Se jót, se rosszat. Az a vendégség, 1962-ben tehát történelmi dátum számomra.

Akkor fedeztem fel a televíziót.

Életem nagy fordulata tehát a Menekülés a börtönbe című tévédrámával kezdődött. (Azt láttam a vendégségben.) Szerzőjét, Fedor Ágnest,

már régen ismertem, de a rendezőről, Mihályfi Imréről akkor hallottam először. Nyomban feltűnt, hogy bár fegyelmetlen megszerkesztett, hallatlan erős konfliktussal rendelkező színpadi drámát rendezett képernyőre — mégis kitágította a kulisszákát. Nem színművet láttam, nem is filmet — a drámai közlésmódnak új formáját. A filmnél zártabbat, a színpadnál tágasabbat. (Azóta már a színpad és a film is más törvényeknek engedelmessékedik — de nem utolsósorban éppen a televízió hatására.)

A fiatal rendező pedig — aki elsőként kezdte kitapogatni egy születő műfaj új hatáskörét — ma már életműsorozattal vagy legalábbis ahhoz hasonlóval jelentkezik a képernyőn. Néhány héten belül nyolc filmjét ismétlik meg a sorozatban. Közülük öt a televízió legjobb teljesítményei közé tartozik.

Vetítésük alkalmával fel szeretném hívni figyelmüket Mihályfi néhány különös ismertetőjelére. Nem tűri az unalmat filmjeiben. Már a forgatókönyvek kiválasztásánál roppant érzékenységgel észleli a művészileg érdekeset. Nem a fordulatosat, a látványosat. Az emberi szellem kalandjai érdeklik. Még ennek a szívszorító politikai, társadalmi drámának — melyben nem kevesebbről van szó, mint hogy

volt nálunk egy olyan korszak, melyben egy rejtőző zsidó lánynak menekülés, megnyugvás, azylum volt a börtön —, még az ebben a szituációban rejtőző megsemmisítő gúnyt is a néző ítéletére bízta — s művészi erejét e torz szellem csapdájába került szereplőinek megfigyelésére összpontosítja.

Az egész művet átszűrő drámai magot kutatja szüntelenül. Valódi modernség, álmodernség, utánzótt modernkedés talán sehol sem válik el egymástól olyan élesen, mint a százezrektől kontrollált képernyőn. Ha nagyon unatkozik a néző: bizonyos, hogy nem modern művel ül szemben.

Mihályfi Imre egyik nagy érdemének tartom, hogy a képernyőn — ahol örülünk, ha a hagyományos alkotások élvezhetően és átélhetően jelennek meg — ezen az általában becsületes tömegfogyasztásra beskatulyázott, szívünkhöz nőtt, igazán modern varázsdobozban — igazán modern alkotásokat helyeztet el. Szerencsére, nem szakosította magát az abszurd vagy parabolisztikus művekre, de bebizonyította magának és nekünk, hogy ebben a más gravitációjú világban is biztosan mozog — hagyományos felépítésű műveiből is ki tudja szűrni az avultat, a romlandót.

HAMOS GYÖRGY